# SPRAWOZDANIE

## DYREKCYI

## KRAJOWEJ ŚREDNIEJ SZKOŁY ROLNICZEJ

w

## CZERNICHOWIE

za rok szkolny 1894/5.

# SPRAWOZDANIE

Dyrekcyi krajowej średniej Szkoły rolniczej w Czernichowie
za rok szkolny 1894/5

Tak w składzie Grona nauczycielskiego, jak niemniej w ogólnym planie naukowym Szkoły nie zaszła w ciągu roku szkolnego 1894/5 żadna zmiana. — Porównanie planu zasadniczego z r. 1885/6 i faktycznie obowiązującego w ubiegłym roku szkolnym wykazuje wprawdzie niektóre różnice, te jednak wprowadzono tam jeszcze w roku 1890; zresztą dotyczą one jedynie repartycyi ilości godzin poświęcanych poszczególnym przedmiotom na każdy rok trójlecia nauki, samej istoty planu nie naruszając. Spodziewane w najbliższej przyszłości zatwierdzenie szczegółowego planu nauk udzielanych w szkole tutejszej pozwoli niewątpliwie ustalić nie tylko już treść, ale i zakres każdego przedmiotu, a tem samem rozmiar podawanej uczniom wiedzy uczynić mniej zawisłym od indywidualnych zapatrywań uczącego.

## Grono nauczycielskie.

1) Dyrektor Dr. Władysław Łaszczyński (bawił przez przeciąg całego roku szkolnego na urlopie, zobacz niżej).

2) Zastępca Dyrektora: Profesor Ludwik Birkenmajer Doktor filozofii, przewodniczący Kollegium nauczycielskiego, przełożony nad internatem, nauczyciel matematyki i fizyki wraz z meteorologią i klimatologią, zawiadowca gabinetu fizycznego i miejscowej stacyi meteorologicznej, docent fizyki matematycznej w c. k. Uniwersytecie Jagiellońskim, Członek c. k. komisyi fizyograficznej, członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, udzielał nauki w 9 godzinach tygodniowo.

3) Kapelan i Katecheta: X. Władysław Jelonek, nauczyciel religii i języka polskiego, zawiadowca biblioteki i czasopism, wspólnie z prefektem regens internatu, sekretarz Kollegium nauczycielskiego, przewodniczący Rady szkolnej miejscowej, udzielał nauki w 9 godzinach tygodniowo.

4) Profesor Konrad Kuhl, nauczyciel budownictwa wiejskiego, rysunków, miernictwa, melioracyi i mechaniki rolniczej, zawiadowca gabinetu budownictwa, miernictwa i mechaniki, były asystent c. k. Szkoły politechnicznej i c. k. Szkoły realnej we Lwowie, udzielał nauki w 16 godzinach tygodniowo.

5) Profesor Franciszek Stefczyk, Doktor filozofii, nauczyciel języka niemieckiego, historyi, geografii, statystyki rolniczej i ustaw agrarnych. Członek głównego Zarządu Towarzystwa Kółek rolniczych we Lwowie i Rady nadzorczej

Związku handlowego Kółek rolniczych w Krakowie, udzielał nauki w 13 godzinach tygodniowo.

6) Profesor Mieczysław Piotrowski, nauczyciel anatomii z fizyologią zwierząt, dalej hodowli zwierząt domowych, zawiadowca zbiorów hodowlanego, zootomicznego, rybackiego i mleczarskiego, kierownik pracowni zootomicznej i mleczarskiej, udzielał nauki w 9 godzinach tygodniowo.

7) Profesor Mikołaj Wojciechowski, nauczyciel administracyi i taksacyi wraz z rachunkowością, oraz ekonomii społecznej. Członek Towarzystwa leśno-rolniczego dla powiatów Biała i Żywiec, były kierownik krajowej niższej Szkoły rolniczej w Kobiernicach, udzielał nauki w 13 godzinach.

8) Profesor Karol Trochanowski, nauczyciel chemii ogólnej i rolniczej oraz technologii chemicznej, zawiadowca laboratoryum chemicznego, były asystent chemii w c. k. Uniwersytecie Jagiellońskim, były nauczyciel wyższej c. k. Szkoły realnej w Krakowie. Członek c. k. Komissyi fizyograficznej i Komissyi przemysłowo-lekarskiej Towarzystwa lekarskiego w Krakowie, zaprzysiężony chemik sądowy i kierownik miejscowej stacyi oceny nawozów sztucznych, udzielał nauki w 15 godzinach tygodniowo.

9) Profesor Leon Nowakowski Doktor filozofii i Magister nauk przyrodzonych b. Szkoły głównej warszawskiej, nauczyciel botaniki, zoologii i mineralogii, b. nauczyciel szkół średnich rządowych w Królestwie Polskiem, były dyrektor szkoły technicznej w Lublinie, udzielał botaniki, zoologii i mineralogii w 8 godzinach tygodniowo, zawiadywał zbiorami historyi naturalnej i ogrodem botanicznym, oraz kierował pracownią roślinno-fizyologiczną jak niemniej miejscową stacyą oceny nasion.

10) Profesor Jan Szczęsny Sikorski, były asystent i zastępca nauczyciela rolnictwa w krajowej wyższej Szkole rolniczej w Dublanach, udzielał nauki rolnictwa w 15 godzinach tygodniowo, zawiadywał zbiorem i pracownią rolniczą, jak niemniej polem doświadczalnem.

11) Docent Andrzej Walentowicz Doktor wszech nauk lekarskich, Profesor c. k. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Prezes krakowskiego Towarzystwa lekarskiego, członek kilku Towarzystw naukowych, udzielał weterynaryi oraz kierował ćwiczeniami z zakresu tej nauki w 2 godzinach tygodniowo.

12) Docent Stanisław Remin, nadleśniczy dóbr Krzeszowickich JW. hr. Andrzeja Potockiego, udzielał nauki encyklopedyi leśnictwa w dwóch godzinach tygodniowo w ciągu jednego półrocza.

13) Docent Alojzy Rużyczka, były kierownik miejscowej Szkoły ogrodniczej, udzielał nauki ogrodnictwa, sadownictwa, jakoteż uprawy chmielu i wikliny koszykarskiej w 2 godzinach tygodniowo w ciągu jednego półrocza.

14) Prefekt Internatu Mieczysław Różański, były nauczyciel kraj. niższej Szkoły rolniczej w Kobiernicach.

15) Lekarz zakładowy Dr. Gustaw Malinowski, były sekundaryusz szpitala krakowskiego Św. Łazarza.

## Lustracya zakładu.

W ciągu roku szkolnego 1894/5 odbyli następujący przedstawiciele zwierzchnich Władz szkolnych lustracyę Zakładu:

10. września 1894 Dr. Antoni Górski, Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wiceprezes Kuratoryi Szkoły.

…nika 1894. Członek Wydziału krajowego Dr. Józef Wereszczyński.

15. października 1894. C. k. Radca dworu, delegat c. k. Namiestnictwa Kazimierz Laskowski — członek Kuratoryi Szkoły.

27. października 1894 Dr. Antoni Górski jak wyżej.

Od 1. do 5. Listopada 1894. Członek Wydziału krajowego Dr. Józef Wereszczyński.

30. stycznia 1895 Kazimierz Laskowski jak wyżej.

23. maja 1895 c. k. Radca Rządu Władysław Struszkiewicz.

27. maja 1895 Dr. Antoni Górski

26. czerwca 1895 Radca Laskowski.

26. „ „ Radca Dr. Wereszczyński.

27. „ „ „ Struszkiewicz.

27. „ „ Dr. Antoni Górski.

## Ważniejsze rozporządzenia władz.

Wysoki Wydział krajowy poleca Dyrekcyi, aby przy przyjmowaniu nowostępujących uczniów stosowała się ściśle do postanowień zawartych w warunkach przyjęcia (rozporządzenie z dnia 12. lipca 1894. l. 27.320).

Tenże poleca Dyrekcyi, aby na rok I. przyjęła tylko tyle nowych uczniów, iżby ogólna cyfra wszystkich nie przekroczyła liczby 70-ciu (rozp. z dnia 27. lipca 1894. L. 39.196).

Świetna Kuratorya Szkoły naznacza dzień 11. października 1894. jako termin egzaminów głównych poprawczych (rozp. z 6. września 1894 L. 524).

Wysoki Wydział krajowy poleca Dyrekcyi ponownie, iżby odmawiała przyjęcia do szkoły kandydatom, którzy 18-ty rok życia przekroczyli (rozp. z dnia 22. listopada 1894. L. 63.816).

Tenże, wzywając Dyrekcyę do nadesłania sprawozdania za ubiegły rok szkolny wyraża życzenie, aby w przyszłych rocznikach Szkoły bywały zamieszczane — prócz części sprawozdawczej — także rozprawy naukowe z przedmiotów zawodowych pióra nauczycieli tut Szkoły rolniczej.

Tenże, przyznaje profesorowi Karolowi Trochanowskiemu remuneracyę za nadobowiązkowe zajęcia w laboratoryum chemicznem spowodowane okolicznościami o których była już mowa w zeszłorocznem sprawozdaniu Dyrekcyi na stronicy 7-mej (rozp. z dnia 26. marca 1895 L. 17.046).

Świetna Kuratorya zatwierdza przedłożony przez Dyrekcyę rozkład egzaminów rocznych i głównych (pismo z dnia 26. maja 1895, L. 633).

Taż sama zawiadamia Dyrekcyę, iż pisemna część egzaminu głównego nie może jeszcze w tym roku szkolnym przyjść do skutku (rozp. z dnia 20 maja 1895. L. 617).

Wysoki Wydział krajowy zawiadamia Dyrekcyę, iż Wysoki Sejm opłatę za utrzymanie ucznia w internacie tutejszym z kwoty 300 złr podniósł na 320 złr. rocznie (pismo z dnia 28. maja 1895 r. L. 17738.) Tenże uwalnia p. Dra Władysława Łaszczyńskiego ze względu na jego stan zdrowia od obowiązków Dyrektorn szkoły z dniem 2. lipca 1895. (Dekret z dnia 14. maja 1895. L. 30.343).

## Personalia.

Skład Kuratoryi Szkoły pozostał w ubiegłym roku szkolnym niezmienionym.

Dyrektor szkoły p. Dr. Władysław Łaszczyński pozo[illegible] feryi wielkich r. 1894. jak i przez przeciąg właściwego roku szkolnego 1894/5 na urlopie z powodu złego stanu zdrowia. W ciągu tego czasu sprawował profesor Dr. Ludwik Birkenmajer na polecenie Wydziału krajowego obowiązki zastępcy dyrektora i administrował folwarkiem.

Część nauki hodowli zwierząt domowych udzielaną przez Dra Łaszczyńskiego przydzieliła Dyrekcya na polecenie Wysokiego Wydziału krajowego profesorowi Mieczysławowi Piotrowskiemu, kierownictwo praktyką gospodarską na dwóch niższych latach profesorowi I. S. Sikorskiemu, na roku III-cim prof. M. Wojciechowskiemu.

Profesor Dr. Nowakowski otrzymał przyznany rozporządzeniem Wysokiego Wydziału krajowego z dnia 7. sierpnia 1894 L. 41862 pierwszy dodatek pięcioletni począwszy od 1. czerwca 1894. Profesor Karol Trochanowski otrzymuje wkrótce po otwarciu roku szkolnego 3 tygodniowy urlop z powodu popadnięcia w ciężką chorobę. Wobec zachodzącej obawy, iż choroba ta przeciągnie się czas dłuższy, zawiadomił Wysoki Wydział krajowy pismem d. 17. października 1894. L. 53.345 Dyrekcyę o przychyleniu się do jej wniosku, aby zastępstwo wykładów chemii ogólnej i rolniczej, jakoteż technologii chemicznej poruczyć czasowo p. Kornelowi Radziewanowskiemu, asystentowi przy katedrze chemii organicznej w c. k. Uniwersytecie Jagiellońskim.

Wydział krajowy udziela prof. Konradowi Kuhlowi w miesiącu listopadzie 1894. czterotygodniowego urlopu. Profesor Dr. Ludwik Birkenmajer otrzymał przyznany dekretem Wysokiego Wydziału krajowego z dnia 12. lutego 1895. L. 10741 dodatek osobisty do płacy w uznaniu „długoletniej skutecznej działalności nauczycielskiej“ w tutejszym zakładzie.

Udzieleniem podobnych dodatków osobistych do płacy profesora K. Kuhla i M. Piotrowskiego wynagrodził Wysoki Wydział krajowy „dotychczasową długoletnią działalność nauczycielską“ obu tych panów, „wyrażając zarazem oczekiwanie, iż odszczególnienie to będzie zachętą do wytrwania nadal w gorliwej pracy“.

Prowizoryczny prefekt internatu p. Bolesław Żakowski uwolniony został przez Wysoki Wydział krajowy ze względów służbowych od swych obowiązków z dniem 31. sierpnia 1894. Miejsce to zajął p. Mieczysław Rożański, dotychczasowy nauczyciel krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach, przydzielony z dniem 1. października do służby w tutejszym krajowym zakładzie.

W połowie września 1894 wniósł dotychczasowy lekarz zakładowy Dr. Franciszek Michalik rezygnacyę ze swej posady, którą Wysoki Wydział krajowy przyjąwszy, zamianował niebawem Dra Malinowskiego, sekundaryusza szpitala krakowskiego lekarzem zakładu tutejszego.

Dekretem z dnia 17. maja 1895. L. 28.478 stabilizował Wysoki Wydział krajowy sekretarza Dyrekcyi i magazyniera p. Bolesława Zadoreckiego.

Dekretem z dnia 10. czerwca 1895. L. 36.987 uwolnił Wysoki Wydział krajowy profesora Dra Birkenmajera na jego prośbę od dalszego zastępstwa dyrektora z dniem 30. czerwca 1895., poruczając równocześnie obowiązki te ks. kapelanowi Władysławowi Jelonkowi.

## Praca Kollegium nauczycielskiego.

W roku ubiegłym odbyło Kollegium nauczycielskie posiedzeń ogółem 30. Prócz klasyfikacyj uczniów z zachowania się i pilności jakoteż rozmaitych

spraw zostających w najbliższej łączności z nauką i wychowaniem uczniów, zajmowało się Kollegium rozkładem godzin na półrocze zimowe, wypracowaniem instrukcyi dla prefekta internatu i dla gospodarzy klasowych. Kollegium podnosiło potrzebę wypracowania nowego regulaminu dla uczniów a to z powodu wybudowania i oddania do użytku nowego gmachu przeznaczonego na internat. Dalej zajmowało się sprawą przyjmowania eksternistów do egzaminów, sprawą uregulowania cenzur i praktyki gospodarskiej.

Przykra sprawa uczniów II. roku, zamknięcie tegoż i zarządzenie nowych wpisów była również przedmiotem obrad Kollegium nauczycielskiego na kilku posiedzeniach.

W końcu zajmowało się Grono profesorskie poleceniem podań uczniów na stypendya oraz o uwolnienie od opłaty „czesnego“, wypracowaniem rozkładu godzin na półrocze letnie i rozkładu egzaminów.

## Frekwencya uczniów.

(Daty dotyczące liczby uczniów, religii, pochodzenia, wieku, przygotowania naukowego przed wstąpieniem do zakładu, egzaminów i pobieranych stypendyów).

1) wpisano z początkiem roku szkolnego:

| | | |
|---|---|---|
| na rok I. . . . . | 31 | uczniów |
| „ „ II. . . . . | 23 | „ |
| „ „ III. . . . . | 15 | „ |
| Razem . . | 69 | „ |

1) Z tych było eksternistów:

| | | |
|---|---|---|
| na roku II-gim. . . . | 1 | uczeń |
| „ „ III „ . . . . | 1 | „ |
| Razem . . . | 2 | uczniów |

3) Z tych bylo:

| | | |
|---|---|---|
| a) religii rzym. kat. . . . | 65 | „ |
| b) „ gr. kat. . . . . | 1 | uczeń |
| c) wyznania Helweckiego . . | 1 | „ |
| d) „ augsburgskiego . . | 2 | uczniów |

4) Między nimi byli:

| | | |
|---|---|---|
| synowie: a) właścicieli dóbr ziemskich . | 51 | „ |
| b) „ mniejszych posiadłości | 2 | „ |
| c) dzierzawców . . . | 4 | „ |
| d) prywatnych oficyalistów . | 3 | „ |
| e) urzędników . . . | 6 | „ |
| f) przemysłowców . . . | 1 | „ |
| nadto g) eksternistów . . . . | 2 | „ |

5) Wiek uczniów nowo wpisanych:

| | | |
|---|---|---|
| 16 lat . . . . . | 4 | „ |
| 17 „ . . . . . | 7 | „ |
| 18 „ . . . . . | 9 | „ |
| 19 „ . . . . . | 7 | „ |

6) ukończyło nauki przed wstąpieniem do Zakładu:

| | | |
|---|---|---|
| a) prywatnego przygotowania . | 2 | „ |
| b) z 4 klasą gimnazyalną . . | 13 | „ |
| c) z 5 „ „ . . | 9 | „ |
| d) z 6 „ „ . . | 3 | „ |

7) Przyjęto na rok I-szy na podstawie:

| | | |
|---|---|---|
| a) wstępnych egzaminów . . | 6 | uczniów |
| b) przedłożonych świadectw . | 21 | „ |
| c) repetentów . . . . | 4 | „ |

8) Wystąpiło w ciągu roku:

| | | |
|---|---|---|
| z roku I-go . . . . | 4 | „ |
| „ „ II „ . . . . | 7 | „ |
| „ „ III „ . . . . | 1 | „ |
| Razem . | 12 | uczniów |

9) Z pozostałych przystąpiło z końcem roku do egzaminu

| | | |
|---|---|---|
| na roku I-szym . . . | 27 | „ |
| „ „ II-gim . . . | 16 | „ |
| „ „ III-cim . . . | 14 | „ |
| Razem . | 57 | „ |

10) z 27 uczniów r. I-go złożyło egzamina:

| | | |
|---|---|---|
| a) z postępem celującym . . | — | „ |
| b) „ bardzo dobrym . | 4 | „ |
| c) „ dobrym . . | 11 | „ |
| d) do egzaminu poprawczego po wakacyach przypuszczono . | 5 | „ |
| e) z postępem niedostatecznym z prawem powtarzania . . | 6 | „ |
| f) z postępem złym bez prawa powtarzania . . . . | 1 | „ |

11) z 16 uczniów roku II-go złożyło egzamina:

| | | |
|---|---|---|
| a) z postępem celującym . . | 3 | „ |
| b) „ bardzo dobrym . | 5 | „ |
| c) „ dobrym . . | 4 | „ |
| d) do egzaminu poprawczego po wakacyach przypuszczono . | 2 | „ |
| e) z postępem niedostatecznym z prawem powtarzania . . | 2 | „ |

12) z 14 uczniów roku III-go złożyło egzamina roczne:

| | | |
|---|---|---|
| a) z postępem celującym . . | 2 | „ |
| b) „ bardzo dobrym . | 4 | „ |
| c) „ dobrym . . | 8 | „ |

13) z ukończonych uczniów roku III-go

| | | |
|---|---|---|
| a) złożyło egzamin główny . | 13 | „ |
| b) zezwolono na poprawczy egzamin z jednego przedmiotu po trzech miesiącach . . | 1 | „ |

Stan zdrowotny w Zakładzie należał do pomyślnych.

## Stypendya.

pobierało ogółem 12-tu uczniów szkoły czernichowskiej a mianowicie:

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| a) z fundacyi śp. | Jana Maciągi | o rocznych 300 zł. | 3 uczniów | 900 złr. |
| b) „ „ | Piotra Więcławskiego | „ 150 „ | 1 „ | 150 „ |
| c) „ „ | Tomasza Bodziocha | „ 100 „ | 5 „ | 500 „ |
| d) „ „ | Napoleona Jeleńskiego | „ 200 „ | 1 „ | 200 „ |
| e) „ „ | Agenora hr. Gołuchowskiego | „ 200 „ | 1 „ | 200 „ |
| f) „ „ | Kajetana hr. Lewickiego | „ 200 „ | 1 „ | 200 „ |
| | | | Razem | 2.150 złr. |

Od czesnego zwolnił Wysoki Wydział krajowy tylko w półroczu II-im.

1 ucznia z I. roku
3 „ z II. „
6 „ z III. roku.

Dyrekcya poczuwa się do miłego obowiązku podnieść z zadowoleniem, iż należytości szkolne były regularnie uiszczane przez rodziców i opiekunów uczniów w ubiegłym roku szkolnym.

## Kronika Zakładu.

W przewidywaniu, iż roboty około nowego budynku internatu, jego wewnętrznego urządzenia, jakoteż adaptacyj starego budynku szkolnego nie dadzą się pomimo pospiechu wykończyć przed połową września 1894, naznaczył Wysoki Wydział krajowy w porozumieniu z Kuratoryą Szkoły wyjątkowy tym razem termin otwarcia roku szkolnego na dzień 20. września. W dwóch dniach następnych odbyły się egzamina wstępne i poprawcze, uroczyste zaś otwarcie roku szkolnego połączone zarazem z poświęceniem gotowego już do użytku budynku internatowego nastąpiło dnia 22. września, przy uczestnictwie przedstawicieli Władz szkolnych w osobach Członków Kuratoryi Pp. Profesora Dra Antoniego Górskiego i Radcy dworu Kazimierza Laskowskiego, dalej Prezesa c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego Franciszka hr. Mycielskiego, Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, c. k. Prof. kanonika Dra Stanisława Spisa, profesora c. k. Uniwersytetu Jagiellońskiego Dra Andrzeja Walentowicza, starszego inżyniera krajowego Stanisława Chrząszczewskiego, miejscowego Duchowieństwa, Grona profesorów, personalu administracyjnego a wreszcie zastępu uczniów Szkoły tutejszej.

Po solennem nabożeństwie w miejscowym kościele parafialnym celebrowanem przez c. k. Rektora kanonika Spisa dopełnił Jego Magnificencya właściwego aktu religijnego poczem przemówił w podniosłych wyrazach do wszystkich zgromadzonych. Głębokie wrażenie w umysłach uczestników uroczystości wywarło wymowne, a prawdziwą miłością kraju nacechowane przemówienie Prezesa Towarzystwa rolniczego krakowskiego, oraz obecnych dwóch Członków Kuratoryi, którzy wykazawszy jak doniosłe zadanie ma do spełnienia Szkoła Czernichowska i wyraziwszy przekonanie, że grono nauczycielskie pozostanie zawsze świadomem tych celów, wezwali obecną młodzież do usilnej pracy i ochoczego spełniania obowiązków.

Po przemówieniu zastępcy Dyrektora i odpowiedzi jednego z uczniów odśpiewał chór młodzieży kantatę okolicznościową poczem uczestnicy uroczystości podpisali przygotowany poprzednio akt pamiątkowy poświęcenia i otwarcia nowego budynku Internatu. Z powodu nieobecności Dyrektora bawiącego na urlopie jakoteż obłożnej choroby jednego z Członków grona nauczycielskiego,

a wreszcie smutnych wypadków rodzinnych innego Członka tego grona, miała Dyrekcya zaraz z początkiem roku szkolnego do walczenia z trudnością zapełnienia powstałej ztąd luki 36-ciu tygodniowo wakujących godzin nauki, a kłopoty te zwiększyły się jeszcze z powodu, iż nowomianowany prefekt Internatu nie zdołał przybyć na miejsce wraz z rozpoczęciem półrocza.

Cały ciężar stałego zaprzątnięcia uczniów nauką i czuwania nad ich prowadzeniem się spadł tedy na szczupłą garstkę pięciu profesorów i zastępcy Dyrektora. Z prawdziwem uznaniem i wdzięcznością musi podnieść tutaj Dyrekcya, iż nieliczne to grono w należytem zrozumieniu czasowo trudnej sytuacyi ofiarowało z własnego popędu swe siły i cały czas swój na usługi sprawie szkoły. Profesorowie rozebrali wszystkie wakujące godziny pomiędzy siebie zapełniając je lekcyami zastępczemi a nadto zobowiązali się kolejno odbywać t. z. „dyżur“ w Internacie poza właściwemi wykładowemi godzinami.

Gospodarzami na poszczególnych latach byli: na roku I-szym Prof. Dr Nowakowski, na II-gim Prof. Dr. Stefczyk na III-cim wreszcie Prof. Sikorski. W niedzielę i święta uroczyste słuchali uczniowie Mszy św. w miejscowym kościele parafialnym, a począwszy od 1. grudnia w świeżo urządzonej Kaplicy Zakładowej. Przed mszą św. miewał exhorty ks. Kapelan na które uczęszczali członkowie grona nauczycielskiego. Skromnie budżetem wymierzony fundusik na urządzenie wewnętrzne Kaplicy nie starczył wprawdzie na wszystkie jej potrzeby, czego jednak zabrakło, starczyła ofiarność prywatna dbałych o chwałę Bożą ludzi dobrej woli. I tak p. Karol Otto, właściciel znanego zakładu stolarskiego w Krakowie wykonawszy dla kaplicy mały ale gruntowny i stylowy ołtarz odstąpił go nam za cenę samego materyału pracy swej nie wliczając, Panie S. i N. N. ofiarowały w darze dwa piękne ornaty, Xs. W. I. albę, mszał i t. d. składka miejscowa pomiędzy profesorami i funkcyonaryuszami zakładu przyniosła sumkę pieniężną obróconą przez ks. kapelana na sprawienie kilku utenziliów, inna podobna składka na zakupno pięknej stylowej kropielnicy z czarnego marmuru dębnickiego, że pominiemy milczeniem nazwiska osób pragnących być niewymienionemi, które bądź to bielizną kościelną, bądź też innymi przyborami młody inwentarz kaplicy wzbogaciły. Wszystkim P. T. darodawcom składa niniejszem Dyrekcya publiczne podziękowanie. Niemniej do obowiązku wdzięczności poczuwa się Dyrekcya względem X. rektora kanonika Dr. Stanisława Spisa, który życzliwem swem orędownictwem dla sprawy naszej kaplicy wyjednał w krakowskim Jener. książęco-biskupim konsystorzu przychylny wniosek u św. kongregacyi obrzędów w Rzymie, na skutek którego dla kaplicy tutejszej pozyskane zostały, na czas 10-cio letni, prawa wszystkim publicznym kaplicom przysługujące.

Urządzona świeżo w nowym budynku internatowym sala gimnastyczna umożliwiła wprowadzenie regularnej i obowiązkowej nauki gimnastyki (dwa razy tygodniowo na przyrządach, zaś codziennie po $^1/_2$ godziny gimnastyka szwedzka) kierowanej przez prefekta internatu p. Mieczysława Różańskiego, który był zarazem inspektorem miejscowej straży pożarnej. Na sprawienie potrzebnych rekwizytów dla tej straży, względnie reparacyę już istniejących asygnował Wysoki Wydział krajowy w lipcu 1894 kwotę 80 zł. co z wdzięcznością na tem miejscu zapisujemy. Nauka śpiewu uczniów tut. pozostawała przez większą część ubiegłego roku w ręku p. Ignacego Góratowskiego, kierownika miejscowej czteroklasowej szkoły ludowej, który wiedziony prawdziwem zamiłowaniem spełniał te obowiązki całkiem bezinteresownie, za co Dyrekcya składa mu niniejszem szczere podziękowanie.

Zaproszeni przez Dyrekcyę szkoły rolniczej Francisco-Josephinum w Mödling do wzięcia udziału w uroczystości 25-cio letniego jubileuszu istnienia tej szkoły, w dniu 3. października przesłaliśmy telegraficznie stosowne życzenia dalszej pomyślności tego zakładu naukowego, na co przesłanem nam zostało przez radcę rządowego prof. Dra Gohren'a, dyrektora zakładu w Mödling podziękowanie.

Znane już z przeszłorocznego sprawozdania Wysokiego Wydziału krajowego solidarne wykroczenie uczniów jednego roku przeciwko subordynacyi spowodowały tę władzę szkolną do czasowego zamknięcia tego roku i zarządzenia nowych wpisów po upływie dni siedemnastu. Zajścia tego rodzaju wydarzały się już kilkakrotnie w ostatnich kilkunastu latach istnienia szkoły, a możliwe ich przyczyny, oraz użyte każdym razem doraźne środki, bywały przedmiotem publicznych rozważań. W tym względzie obecna Dyrekcya na podstawie wieloletnich spostrzeżeń tak swoich, jak i tut. grona nauczycielskiego wyraża przekonanie, iż rzeczone przyczyny bodaj czy nie leżą po największej części w dzisiejszej wewnętrznej organizacyi tut. zakładu, gdzie każdorazowy jego kierownik zmuszonym jest być przedewszystkiem urzędnikiem administracyjnym, nie zaś człowiekiem oddanym wyłącznie sprawie wychowania. Należyte oddzielenie właściwej sprawy edukacyjnej od czynności troskania się, aby mienie krajowe nie poniosło tutaj żadnego uszczerbku i od całego zawiadowstwa różnorodnemi materyalnemi potrzebami zakładu, mającego bądź co bądź tylko luźny związek z właściwem zadaniem szkoły t. j. wychowaniem ludzi, mogłoby zdaniem Dyrekcyi, wyjść tylko na pożytek szkole. Przy nowych wpisach ubyło razem tylko czterech uczniów wspomianego wyżej roku, z których, trzech nie ubiegało się o ponowne przyjęcie; sprawiedliwość nakazuje wreszcie przyznać, iż pozostali uczniowie tego roku uznali swe przewinienie spowodowane solidaryzowaniem się z kilkoma podżegaczami przeciwko postanowieniom regulaminu szkoły, a dalszem swem wzorowem zachowaniem się i chwalebną pilnością zrehabilitowali się całkowicie w oczach swych przełożonych.

W drugiej połowie października obchodziła szkoła średnia rolnicza w Ober-Hermsdorf na Szląsku 25-cio letni jubileusz swego istnienia; zaproszeni do wzięcia czynnego udziału w tej uroczystości przesłaliśmy telegraficzne nasze życzenia dla tej pobratymczej Instytucyi. — Ferye Bożego Narodzenia, które trwały od dnia 21. grudnia do dnia 8. stycznia 1895 przepędziła większość znaczna uczniów w domach rodzicielskich, pozostała ich garstka wstrzymana większą odległością od domów rodzinnych spędziła te święta w zakładzie, a m. i. tradycyonalną wieczerzę w dzień willi Bożego Narodzenia spożyła wspólnie z podpisanym zastępcą dyrektora.

Powrót uczniów ze Świąt nastąpił z bardzo nielicznymi i usprawiedliwionymi wyjątkami w terminie przepisanym, co w porównaniu z powszechnem niemal spaźnianiem powrotu w latach ubiegłych zaznacza się jako objaw dodatni.

Egzamina półroczne z fizyologii roślin, anatomii i fizyologii zwierząt a wreszcie ustaw agrarnych odbyły się w dniach 30 i 31 Stycznia 1895 w obecności członka Kuratoryi c. k. Radcy Dworu Kazimierza Laskowskiego, delegata Kuratoryi profesora Władysława Lubomęskiego, oraz delegata Wysokiego Wydziału krajowego Marcelego Białobrzeskiego. Wynik tych egzaminów należy uważać za bardzo pomyślny, skoro prócz jednego ucznia reprobowanego z jednego przedmiotu (do Czerwca 1895) wszyscy inni sprostali wymaganiom.

W dniu 9-tym lutego urządziła młodzież tutejsza tradycyonalny wieczorek, poświęcony pamięci Adama Mickiewicza, oraz bohaterów walczących o niepod-

ległość Ojczyzny, urozmaicając program muzykalno-wokalny stosownymi do okoliczności obrazami z żywych osób. Piękne i podniosłe przemówienie prof. D ra Stefczyka zakończyło tę doroczną uroczystość.

W dniu 11-tym lutego uczestniczyli uczniowie w towarzystwie pp. profesorów w smutnym obrzędzie oddania ostatnej posługi śp. małżonce tutejszego prefekta p. Mieczysława Rożańskiego; w dwa dni później staraniem młodzieży odbyło się nabożeństwo żałobne za spokój duszy śp. Różańskiej, jakoteż przedwcześnie zmarłego b. ucznia szkoły tutejszej Kazimierza Stefczyka, który najlepszą po sobie pamięć w naszej szkole pozostawił. Na wiadomość (w czerwcu b. r.) o smierci śp. Zygmunta Strusiewicza, referenta spraw rolniczych przy Wysokim Wydziale krajowym, a byłego profesora szkoły tutejszej, przesłała Dyrekcya pozostałej wdowie telegraficzne wyrazy żalu i współczucia w swojem i Grona nauczycielskiego imieniu.

Rekolekcye wielkanocne odbyli uczniowie w dniach 6—8 kwietnia b. r., poczem przystąpili do Spowiedzi i Komunii św. wielkanocnej; prócz tego w późnej jesieni r. 1894 odbyła się również spowiedź uczniów. Ferye z powodu Swiąt Wielkiejnocy trwały przez resztę Wielkiego tygodnia aż do dnia 17-go kwietnia włącznie.

Egzamina roczne (czerwcowe) odbyły się na wszystkich trzech latach od 14-go do 22-go czerwca 1895; ostateczne posiedzenie klasyfikacyjne w dniu 23-go czerwca. W jednej części tych egzaminów wzięli udział delegowani przez Kuratoryę szkoły pp.: Dr. Emil Godlewski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Dyrektor c. k. Studyum rolniczego przy tym Uniwersytecie, Dr. Fr. Karliński profesor Uniwersytetu Jagiellońsk., Władysław Lubomęski prof. Studyum rolniczego przy tymże Uniwersytecie, oraz starszy inżynier krajowy Stanisław Chrząszczewski. Dnia 24-go czerwca zakończono rok szkolny uroczystem nabożeństwem, oraz rozdaniem świadectw uczniom roku I go i II-go; abituryenci III-go pozostali jeszcze przez pięć dni w zakładzie, tak, że ostatecznie zamkniętym został rok szkolny w dniu 29-go czerwca, w którym, po odprawieniu przez ks. kapelana zakładu nabożeństwa w katedrze na Wawelu, udali się do domów rodzicielskich.

Egzamin główny uczniów III-go roku odbył się w dniach 26 go i 27-go czerwca 1895 przy udziale członka Wydziału krajowego Józefa Dra Wereszczyńskiego, członków św. Kuratoryi prof. Dra Górskiego, c. k. Radcy Dworu Kazimierza Laskowskiego i Karola Czecza, inspektora szkół rolniczych, c. k. Radcy rządowego Władysława Struszkiewicza, jak niemniej delegowanych Kuratoryi prof. Władysława Lubomęskiego i starszego inżyniera krajowego Stanisława Chrząszczewskiego.

Do egzaminu przystąpiło 13 uczniów zwyczajnych, oraz jeden externista, który w tej mierze otrzymał pozwolenie Wysokiego Wydziału krajowego; złożyli go następujący abituryenci:

Chwalibogowski Maurycy, Dzielski Franciszek (externista), Gorczyński Floryan, Holzer Juliusz, Jarzymowski Józef, Jasieński Stanisław, Konarski Adam, Mihejda Franciszek (z odznacz.), Rościszewski Feliks, Skalski Bolesław, Szwejnicki Zygmunt, Wasilkowski Edmund, Zawadowski Eustachy. Jeden abituryent otrzymał pozwolenie poprawiania części egzaminu głównego po wakacyach.

Nagrodę z fundacyi śp. Napoleona Jeleńskiego w kwocie 80 złr. a. w. przyznała Sw. Kuratorya na wniosek Dyrekcyi uczniowi III-go roku Franciszkowi Mihejdzie, który — stosownie do warunków fundacyi — prócz celujących

postępów w naukach zawodowych, odznaczył się zarazem w przedmiocie języka i literatury polskiej.

Stosownie do §. 20 statutu organizacyjnego uczeń, który po zdaniu egzaminu głównego przebył rok jeden w obowiązkach gospodarskich na praktyce, otrzymuje świadectwo główne. Takie świadectwa (dyplomy) w ciągu ubiegłego roku szkolnego uzyskali następujący b. uczniowie:

Dominikowski Kordyan, Kandler Ignacy, Rosenthal Henryk, Skwirzyński i Sobolewski Stanisław.

Tutaj miejsce zauważyć, że i w tym roku jak w ubiegłych, pośredniczyła często Dyrekcya przy umieszczaniu ukończonych uczniów szkoły tutejszej na praktyce gospodarskiej po większych i mniejszych majątkach, przyczem stwierdzić należy, iż liczba zgłoszeń Zarządów dóbr, a w ogóle P. T. obywateli ziemskich, zwracających się w tej mierze do Dyrekcyi, była większą od ilości kandydatów poszukujących takiego umieszczenia.

Wreszcie godzi się nadmienić, iż Wysoki Wydział krajowy przyznał pp. profesorom tutejszej szkoły zasiłek na częściowe pokrycie kosztów podróży na Wystawę krajową do Lwowa, jakoteż, że przyznaniem odpowiednich funduszów umożebnił b. uczniom III-go roku zwiedzić wystawę w towarzystwie dwóch profesorów, oraz że miejscowy ogród pomologiczny za wyprodukowane owoce otrzymał na wystawie nagrodę rządową (medal srebrny c. k. Ministerstwa rolnictwa)

## Zbiory, muzea i laboratorya.

### Zbiór geograficzno-historyczny.

W roku szkolnym 1894/5 zakupiono:

1. Dr. A. Petermann's Mittheilungen aus Justus Perthes' geogr. Anstalt, 40 Band 1894.

2. Amand Schweiger-Lerchenfeld: Geografia powszechna illustrowana, przełożył i uzupełnił Dr. Karol Jurkiewicz XV—XXXIII zeszyt.

### Laboratoryum chemii ogólnej.

W laboratoryum chemii ogólnej pracowali uczniowie I roku w drugiem półroczu (2 godziny tygodniowo) rozdzieleni na dwie partye. Na ciałach prostych rozpuszczalnych bądź to we wodzie, bądź to w kwasach, wykrywali jakościowo ważniejsze zasady i kwasy z równoczesnem powtórzeniem reakcyi chemicznych na ważniejsze sole nieorganiczne, demonstrowanych uczniom w toku wykładu chemii nieorganicznej.

### Laboratoryum chemii rolniczej.

W laboratoryum chemii rolniczej odbywali ćwiczenia uczniowie II roku (2 godziny tygodniowo), wykrywając na ciałach złożonych odpowiednio przygotowanych ważniejsze zasady i kwasy drogą mokrą — oznaczali jakościowo składniki ziemi, wody, różnych minerałów, nawozów sztucznych — z końcem drugiego półrocza przystąpili do ilościowego oznaczania twardości wody, kwasu fosforowego łatwo we wodzie rozpuszczalnego drogą miareczkowania, azotu nie-

organicznego w nawozach — dochodząc zarazem jakościowo zanieczyszczenia nawozów sztucznych. Z odbytych ćwiczeń składali uczniowie I-go i II-go roku pisemne sprawozdania.

### Laboratoryum technologiczne.

W laboratoryum technologicznem (2 godziny tygodniowo) uczniowie III-go roku oznaczali ilościowo metodą Kjehldala azot organiczny w nawozach sztucznych, produktach pastewnych, kwas fosforowy nierozpuszczalny, kwas węglowy, azotowy, — oznaczali wartość ziemiaków co do zawartości skrobi solną metodą Krockera, za pomocą wagi Rajchmanna — oznaczali wartość niektórych produktów, służących za paszę (słodzin, kiełków i t. p.) co do zawartości ciał proteinowych, tłuszczu, węglowodanów. Przeprowadzono ilościowe oznaczenie cukru metodą chemiczną, fizyczną, na przyrządzie Schwartza wydemonstrowano odpędzenie alkoholu z umyślnie w tym celu przygotowanego zacieru. Jedno ćwiczenie pisemne po odbytej wycieczce do gorzelni w Balicach. Wycieczkę tę odbyli uczniowie dnia 28-go listopada, a w ciągu jednego dnia przypatrywali się wszystkim czynnościom gorzelnianym i urządzeniu gorzelni, dnia zaś 25-go kwietnia odbyli wycieczkę do Skawiny celem zwiedzenia browaru.

### Stacya oceny nawozów sztucznych.

W roku szkolnym 1894/5 profesor chemii, kierujący stacyą powyższą, wykonał 59 rozbiorów nawozów sztucznych; z owych 59 rozbiorów wykonał 10 na wezwanie Swietnego c. k. Sądu obwodowego w Sanoku, Sądu powiatowego w Tuchowie w sprawach karnych o zbrodnię oszustwa.

Profesor kierujący stacyą oceny nawozów — od lutego 1895 r. jest zaprzysiężony na stałego rzeczoznawcę w sprawach chemii rolniczej i technologicznej na podstawie orzeczenia i rozporządzenia c. k. Wyższego Sądu krajowego w Krakowie.

### Zbiór technologiczny.

Do zbioru technologicznego zakupiono dwa alkoholometry Trallesa ($0^0$—$60^0/_0$ i $60$—$100^0/_0$); zbiornik na wodę objętości 30 litrów wraz z podstawką balią z blachy cynkowej pod gazometry.

### Gabinet chemii ogólnej.

W roku szkolnym 1894/5 do gabinetu i laboratoryum chemii ogólnej zakupiono następujące przyrządy: Miskę platynową, tygiel, trójnóg platynowy, przyrząd Kippa szklanny do wywiązywania gazów, diament w oprawie do cięcia szkła, dwie kolby litrowe, pyknometr na 100 cm., kilka pilników, dwie pary obcęg, jeden dokładny areometr, szczypce niklowe do tygla platynowego, nożyce do krajania bibuły, lejek z kurkiem szklannym do oddzielania cieczy, nadto uzupełniono brak naczyń (kolb, kubków, próbierek) szklannych i porcelanowych, potrzebnych do ćwiczeń w laboratoryum.

Z dotacyi na laboratoryum chemii ogólnej prenumerowane jest czasopismo „Chemiker Zeitung“, na wspólny koszt zaś z biblioteką zakupiono dzieło Dra Dammera „Grundriss der anorganischen Chemie“ 4 tomy w 6 częściach.

### Gabinet fizyki i stacya meteorologiczna.

Z dotacyi na gabinet fizyki jakoteż stacyę meteorologiczną zakupiono prócz kilku drobniejszych przyrządów wielki termometr maximum-minimum od firmy Ait u. Eberhardt w Ilmenau, jakoteż barograf samopiszący Richard'a dla użytku miejscowej stacyi meteorologicznej. Resztę dotacyi obrócono na sprowadzenie kilku dzieł pomocniczych z zakresu literatury matematycznej i fizycznej, oraz na zamówienie narzędzi fizycznych, które jednak do tej pory (koniec czerwca 1895) jeszcze nie nadeszły. Z daru prócz kilku książek przybył w tym roku mały, ale wcale dobry aparat fotograficzny wraz z należącemi do niego akcesoryami.

Tutejsza stacya meteorologiczna ukończy niebawem (we wrześniu) 19-ty rok swego istnienia i nieprzerwanej swej działalności. Założona w r. 1876 jako stacya 3-go rzędu, rozpoczęła z razu swe czynności nie mając prócz termometru i deszczomiaru żadnego innego narzędzia, z dniem 1. stycznia 1882 przeobraziła się ona w stacyę drugiego rzędu po włączeniu do jej programu terminowych odczytań ciśnienia powietrza, jakoteż dostrzeżeń psychrometrycznych. Z nabyciem termografu (o czem wzmianka w zeszłorocznem sprawozdaniu Dyrekcyi), świeżem przybyciu (od 15. maja b. r.) barografu, jakoteż z ustawieniem wiatromierza na szczycie dachu (co niebawem nastąpi) będzie miała ona prawo zaliczać się do bardzo nielicznych w kraju stacyj 1-go rzędu. Obserwacye stacyi ogłasza corocznie krakowska Akademia Umiejętności w sprawozdaniach komisyi fizyograficznej, dokąd przesełа się także wykaz spostrzeżeń fitofenologicznych t. j. dostrzeżonych objawów w świecie roślinnym i zwierzęcym (pora listnienia, kwitnienia i t. d.). Z początkiem nadchodzącej jesieni zamierzonem jest rozpoczęcie systematycznych obserwacyj temperatury gruntu w małej głębokości pod poziomem.

### Zbiór hodowlany.

Powiększony został pięcioma modelami konia, wykonanemi przez rzeźbiarza Landsberga, przedstawiającemi budowę konia wierzchowego wojskowego, konia roboczego gospodarskiego i konia pełnej krwi, — jakoteż przez dwa modele świń a to: świni angielskiej Yorkschire i świni węgierskiej Mongoliesa. W darze od Wys. c. k. Ministerium rolnictwa otrzymał zbiór 12 pięknych kolorowych rycin bydła alpejskiego, część cenej publikacyi p. t. Album der Rinderacen der öesterreichischen Alpenländer.

### Zbiór zootomiczny.

Wzbogacony został przez nabycie od firmy Lenoir et Forster w Wiedniu modelu anatomicznego rozbieralnego konia z uwidocznieniem przebiegu mięśni i wewnętrznych organów.

### Zbiór mleczarski.

Dla zbioru tego zakupiono aparat Soxhleta z wszelkiemi przyborami i centryfugą ręczną, — służącą do oznaczania tłuszczu w mleku, jakoteż 10 form serkarskich z blachy sporządzonych i trzy sitka metalowe.

### Zbiór rybacki.

Dla nowo powstałego w tym roku szkolnym zbioru rybackiego, nabyto 22 okazy najważniejszych ryb krajowych przeważnie w Wiśle złowionych, które po odpowiedniem spreparowaniu, zostały pomieszczone w słojach szklannych.

### Laboratoryum zootomiczne.

Przeprowadzono wobec uczniów sekcyę królika i owcy, jakoteż demonstrowano uczniom budowę najważniejszych organów i tkanek zwierzęcych przy użyciu mikroskopu.

### Pracownia mleczarska.

Demonstrowano uczniom budowę centryfug mleczarskich ręcznych. Obznajomiono z rozmaitemi sposobami uzyskiwania śmietanki, zakwaszaniem tejżej, wyrobem masła z śmietanki słodkiej, śmietany lekko i więcej zakwaszone, i mleka kwaśnego. Uczniowie oznaczali pod kierownictwem nauczyciela tłuszcz w mleku krów tutejszego folwarku jak i krów obcych, przyczem posługiwano się przeważnie laktobutyrometrem Marchand'a i aparatem Sovhleta.

### Zbiór weterynaryjny.

Do zbiorów weterynarskich przybyło: Bałwan z płodem do ćwiczeń akuszeryjnych; przyrząd Chariera (sztuk 5) do zespalania szczelin kopytowych; 20 modeli podków oraz przyrząd Defays'a do rozszerzania ścieśnionych kopyt. Oprócz tych stałych rzeczy apteka zaopatrzoną została w opaski i leki niezbędne. W ciągu roku badano wraz z uczniami 60 chorych koni, 25 krów, 4 wieprze i 3 owce. Operacyj krwawych wykonano 20.

### Muzeum rolnictwa.

Uzupełniono okazy nasion gospodarskich, poprzedni bowiem zbiór był niekompletny, a w wielu wypadkach domagał się odnowienia. Sprawiono zielnik roślin łąkowych i chwastów występujących na roli i łące i okazy te oprawiono w ramki drewniane oszklone, aby mogły być przeznaczone do częstego użycia dla uczniów. Do kolekcyi szkodników zakupiono kilka preparatów przedstawiających rozwój) bądź spirytusowych, bądź suchych, prócz tego do kolekcyi chorób roślinnych zakupiono 20 preparatów mikroskopowych. — Systematycznego uporządkowania dotychczasowych zbiorów nie można było jeszcze dokonać zarówno dla braku pomieszczenia jak i potrzebnych do tego szaf.

### Pracownia rolnicza.

Również dopiero w przyszłym roku szkolnym ma uzyskać dla siebie pomieszczenie i odpowiednie sprzęty. W roku ubiegłym skompletowano najpotrzebniejsze przyrządy i naczynia aby w przyszłości, skoro się znajdzie pomieszczenie i odpowiednie fundusze na odczynniki, pracownia mogła spełniać swoje zadanie.

## Pole doświadczalne.

W roku ubiegłym dokonano, prócz niezbędnego uregulowania powierzchni pola, częściowego ogrodzenia tegoż od strony drogi przepędowej dla bydła i sąsiedniego ogrodu warzywnego.

Próby aklimatyzacyjne z Polygonum sacchalineuse, Lathyrus silvestris, Ulex europaeus i łubinem zwanym sybirskim są w toku i zapewne już w roku przyszłym będzie można orzec zarówno o ich wymaganiach i własnościach jak i użyteczności gospodarskiej.

## Laboratoryum roślinno-fizyologiczne.

Z ważniejszych przyrządów sprowadzono: soczewkę immersyjną do mikroskopu Zeissa, przyrząd do rysowania z pod mikroskopu według Abbégo i lupę według Brückégo. W złączonej z laboratoryum roślinno fizyologicznem stacyi oceny nasion, zbadano ogółem 76 próbek nasion nadesłanych przez firmy kupieckie i właścicieli ziemskich a w nich oznaczono siłę kiełkowania dla 62 a obecność kanianki poszukiwano w 26 próbkach.

## Zbiór narzędzi i machin rolniczych.

Zbiór narzędzi i machin rolniczych, jak niemniej i zbiór instrumentów mierniczych i niwelacyjnych wzbogaconym został w ciągu ubiegłego roku szkolnego kilku nader cennymi okazami bądź w modelach, bądź też machinami naturalnej wielkości a mianowicie: Z krajowej fabryki machin Dornwalda w Przemyślu sprowadzono znakomity obsypnik do chmielu z ruchomą broną oraz pielnik 5-cio rzędowy,

Oprócz tego z Akademii rolniczej w Hohenheim model żniwiarki Johnstona jednokolnej z aparatem odkładającym — Kartoflarkę Kobylińskiego i model angielskiego pługa Hovarda do ziem ciężkich. Nadto zakupiono wyłącznie dla użytku uczniów instrument niwelacyjny z kołem poziomem, busolą i łukiem pionowym, taśmę mierniczą i kilka drobniejszych przyrządów.

## Biblioteka i czasopisma.

Następujący wykaz zawiera przybytki biblioteczne, bądź ze zakupna, bądź też z darowizny pochodzące w ciągu upłynionego roku szkolnego.

Z działu I-go „Teologia“ zakupiono 1 książkę;

Z działu II go „Pedagogika“ zakupiono 1 książkę w trzech tomach.

Z działu IV-go „Beletrystyka“, zakupiono 16 książek w 20 tomach z dobrowolnych składek uczniów.

Z działu V-go „Historya powszechna i polska“, przybyło 12 książek w 14 tomach, z tych 4 książki w 6 tomach otrzymała biblioteka w darze od Hr. Roztworowskiej, właścicielki dóbr Rybna, a 8 książek w 8 tomach zakupiono.

Z działu VII-go „Matematyka“, kupiono 2 książki w 2 tomach.

Z działu VIII-go „Nauki przyrodnicze“, kupiono książek 13 w tomach 13.

Z działu IX-go „Gospodarstwo wiejskie“, przybyło książek 16 w tomach 16-tu, z tych 1 otrzymała biblioteka w darze od profesora Wojciechowskiego a 1 w darze od ucznia, 14 zaś zakupiono.

Z działu X-go „Technologia“, kupiono 2 książek w 7 tomach.

Z działu XII „Inżynierya“, przybyła jedna książka, dar Wysokiego c. k. Ministerstwa Oświaty i Wyznań.

Z działu XIII-go „Ekonomia społeczna, statystyka“ kupiono 6 książek w tomach 6-ciu.

Z działu XIV-go „Podręczniki szkolne“, kupiono 4 książki w 4 tomach.

Z działu XV-go „Wydawnictwa peryodyczne“, przybyło z Akademii umiejętności w Krakowie, 9 książek w 9 tomach a z daru Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa 3 książki w 3 tomach.

Stan innych działów (III, VI, XI, XVI, XVII) pozostał niezmiennym.

Z daru Wysokiego Wydziału krajowego otrzymała biblioteka 3 tomy publikacyi krajowego biura statystycznego.

Z daru Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa pochodzą niektóre publikacye jak „Vorlagen für das Situationszeichen, vom Professor Friedrich Zajiczek, Statistisches Jahrbuch des k. k. Ackerbau — Ministeriums für 1894, Ordis, Internationale Zeitschrift für die gesammte Ornithologie — Organ des permanenten internationalen ornithologischen Comités (7 roczników).

Z daru Towarzystwa rybackiego w Krakowie otrzymała Dyrekcya 20 egzemplarzy okólników (od 7 do 14) dla rozdania między uczniów.

Z działu melioracyi otrzymała biblioteka w darze od c. k. Ministeryum rolnictwa wartościowe dzieło p. t. „Die Wildbachverbauung in den Jahren 1883—1894. Wien 1895.“, jakoteż stale nam nadsełane „Berichte über den Stand der Saaten und des Hopfenbaues“.

W roku 1894 były prenumerowane następujące pisma peryodyczne: „Czas“. „Wiener landwirthschaftl. Zeitung“, „Landwirthschaftliche Jahrbücher“, „Die Landwirthschaftlichen Versuchstationen“, „Botanisches Centrallblatt“, „Naturwissenschaftliche Rundschau“, „Journal d' Agriculture practique“, „Zeitschrift für anat. Chemie“, „Zeitschrift für Meteorologie“, „Ziemianin“, „Tygodnik rolniczy“. „Rolnik szląski“, „Rolnik“, „Przegląd weterynarski“, „Milch-Zeitung“, „Gorzelnik“, i „Deutsche landwirtschaftliche Presse“. Nadto niektóre zbiory, względnie laboratorya prenumerowały z własnych funduszów inne jeszcze publikacye peryodyczne jak: „Botanische Zeitung“, „Forschungen auf dem gebiete der Agriculturphysik“, i „Chemiker Zeitung“.

Wszystkich dzieł w roku szkolnym 1894/5 przybyło 90 w tomach 103. Liczba ogólna wszystkich dzieł znajdujących się w bibliotece tutejszej wynosi 2177 a tomów 2703.

Na ręce kasyera Zakładu złożyli nowo wstępujący uczniowie 33 złr. 40 ct., za które jak już poprzednio zaznaczono zakupiono 17 książek w 20 tom.

Przy skromnej dotacyi przeznaczonej na zakupno dzieł do biblioteki szkolnej — dział IV. „Belletrystyka“ nic nie skorzystał z funduszów krajowych, a ponieważ wiele tomów tego działu jest zdefektowanych jak to ostatnie szkontrum biblioteki wykazało, byłoby rzeczą nader pożądaną, aby budżet przyszłoroczny przeznaczył jakąś kwotę na uzupełnienie defektów tegoż działu, o co Dyrekcya przy sposobności układania preliminarza szkoły usilnie upraszała.

Z kwoty tej możnaby także zakupić kilka lepszych dzieł literatury polskiej, na który to dział bardzo mało wypada ze skromnej dotacyi na bibliotekę przeznaczonej, a to w tym celu, aby uczniowie w godzinach wolnych od pracy obowiązkowej mogli się zapoznać z ważniejszymi i lepszymi autorami polskiemi.

Pozycye w budżecie szkolnym umieszczone na przykupno dzieł, na prenumeratę czasopism i oprawę książek wyczerpano do szczętu, a choć całą dotacyę na bibliotekę przeznaczono na zakupno dzieł zawodowych, przecież dawała się odczuwać dotkliwa potrzeba zaopatrzenia biblioteki szkolnej w konieczną ilość dzieł tegoż zakresu, której zakupić, skrępowani cyfrą budżetową, nie mogliśmy sobie pozwolić z powodu ich kosztowności.

W tym celu Dyrekcya w projekcie preliminarza budżetowego na r. 1896. upraszała gorąco Władze szkolne o powiększenie dotacyi, i tutaj wyraża nadzieję, że konieczne potrzeby szkoły uwzględnione zostaną. W końcu nadmienia Dyrekcya, że książki jak w innych latach tak i w tym roku szkolnym wydawane były uczniom przez ks. Kapelana a zarazem bibliotekarza między godziną 10 a 12-tą w każdą niedzielę.

W ubiegłym roku szkolnem wypożyczyli uczniowie 357 książek a z tych przeszło 150 dzieł treści zawodowej. Najwięcej wypożyczali dzieł fachowych jak i w przyszłych latach uczniowie III. roku.

Dyrekcya poczuwa się do miłego obowiązku zaznaczyć, że uczniowie wogóle więcej w tym roku szkolnym czytali w godzinach wolnych od wykładów niż w przeszłych latach.

## Wycieczki naukowe.

Pierwszą wycieczką naukową dnia 25. października 1894 odbyli uczniowie III. roku pod przewodnictwem pp. profesorów Piotrowskiego i Wojciechowskiego do Kleczy dolnej ad Wadowice, aby zobaczyć wojskowy zakład chowu i wychowu koni przeznaczonych dla c. k. armii.

Dnia 29. października 1894 wyjechali uczniowie pod przewodnictwem profesora Sikorskiego na wycieczkę naukową do Kryspinowa majątku p. Jana Skirlińskiego.

III. Dnia 27. listopada pod przewodnictwem profesora Trochanowskiego zwiedzili uczniowie III. roku urządzenia gorzelniane w Balicach, majątku księcia Dominika Radziwiłła.

IV. Dnia 24. kwietnia 1895 zwiedzili uczniowie III. roku pod przewodnictwem prof. Trochanowskiego browar p. Albina Kollorosa w Skawinie.

V. Dnia 5. maja 1895 odbyli uczniowie III. roku wycieczkę pod przewodnictwem profesorów Sikorskiego i Wojciechowskiego do Facimiecha, majątku p. Günthera.

VI. Dnia 7. maja b. r. udali się uczniowie III. roku pod przewodnictwem profesorów Piotrowskiego, Sikorskiego i Wojciechowskiego do Paszkówki, majątku p. Wężyka.

VII. Dnia 28. i 29. maja odbyła się wycieczka uczniów III. r. do Okocima, majątku p. Götza pod przewodnictwem pp. profesorów Piotrowskiego, Sikorskiego i Wojciechowskiego. Dyrekcya udawała się z prośbą do zarządów centralnych majątków większych w Galicyi o przyjęcie wycieczek naukowych, lecz wszędzie jej odmawiano z powodu złego stanu zasiewów jesiennych i wiosennych.

Tak panom właścicielom dóbr zwyż wymienionych majątków jak i administratorom tychże Dyrekcya po każdej wycieczce naukowej przesyłała winne podziękowania za gościnność profesorom i uczniom wyświadczoną.

## Prace naukowe.

1) Profesor Dr. Franciszek Stefczyk ogłosił drukiem: Zawodowe stowarzyszenia rolników, ogłoszone w kalendarzu assekuracyjno-ekonomicznym na rok 1895.

2) Cztery obszerniejsze recenzye literackie zamieszczone w publikacyi „Ekonomista Polski“, którego to wydawnictwa autor jest stałym współpracownikiem.

Docent Dr. Walentowicz ogłosił drukiem:

1) Rzecz o grudzie bydlęcej w „Tygodniku rolniczym“.

2) Rzecz o mleku gruźliczem w „Przewodniku hygienicznym“.

3) Über die Verbreitung der Rindviehtuberkulose in Westgalizien. (Oesterreichische Zeitschrift für Thierheilkunde).

Budowle, przebudówki i t. p.

W roku ubiegłym nie wykończono żadnych budowli w krajowej szkole rolniczej w Czernichowie. Natomiast z wiosną rozpoczęto rekonstrukcyę mieszkania dla jednego z profesorów w budynku nazwanym „Leśniczówka“ i zaczęto brać fundamenta pod nowy dom mieszkalny dla dwóch profesorów w ogrodzie botanicznym.

## Ogród botaniczny, pomologiczny, plantacya wikliny i chmielnik.

W ogrodach z powodu uszczuplenia tychże na rzecz pola doświadczalnego nic ważniejszego nie wykonano, podejmowano tylko zwykłe prace wśród lata w ogrodnictwie przypadające. Warzyn wyprodukowano ogólnej wartości za 430 złr. 10 ct. i za tyleż sprzedano częściowo do kuchni zakładowej, częściowo innym odbiorcom. Warzywa, zwłaszcza wczesne, a po części i późne jak n. p. kapusty, ucierpiały dla niezwykle wysokiego stanu wody w Wiśle w miesiącu czerwcu 1894. Woda dostawała się tak przez wierzch wału ochronnego, jak i otworami w tymże przez krety porobionymi do ogrodu. Z tego też powodu ogród warzywny nie mógł wysłać swych produktów na wystawę lwowską.

W roku 1895. dnia 16. czerwca wziął ogród warzywny udział w Wystawie truskawek w Krakowie, urządzonej przez krakowskie Towarzystwo ogrodnicze.

W ogrodzie pomologicznym zasadzono 140 sztuk drzew owocowych karłowych, jabłoni i grusz na 540 m. w celach próbnych, z których to drzew po zbadaniu ich wytrzymałości na nasz klimat, oraz innych stron dodatnich i ujemnych, jak n. p. rodzajności ich na karłowych podkładach, odporności na choroby i grzybki pasożytne, będą brane zrazy do rozmnażania i do zaopatrywania kraju w doborowe odmiany owoców.

Ogród pomologiczny święcił tryumf na krajowej wystawie lwowskiej, otrzymał bowiem 1-szą nagrodę za wystawione owoce jabłek i gruszek, mimo nieurodzaju na owoce i innych nieprzychylnych czynników, dla których ogród nie mógł pokazać wszystkiego co posiada.

W szkółkach drzew owocowych podejmowano zwykłe prace w ciągu roku przypadające. Szkółki dały dochodu 288 złr. Na podwórzu przed budynkiem internatu w miejsce ogródka warzywnego, założono nowy trawnik i wyciągnięto drogę do składu z przyrządami ochotniczej straży pożarnej.

W plantacyi wikliny prócz zwykłych robót i założenia jak zwykle 1-go morga nowej kultury, w miejsce starej i wyczerpanej, zawieziono w części doły, wybrane do nadsypania wału ochronnego koło Wisły, który przy ostatniej powodzi okazał się za niskim i słabym.

Zawiezione doły zostały obsadzone wikliną.

Chmiel w 1894 r. z powodu słot niemal przez cały okres wegetacyjny należycie się nie rozwinął i kompletnie żadnego plonu nie wydał. Wprawdzie przyczynił się do tego i grunt wyczerpany; chmielnik nasz bowiem od 15 lat jest uprawiany bez nawozu.

Zbiór ogrodniczy został zaopatrzony w modele 25 odmian jabłek i 25 odmian gruszek, które zwłaszcza w czasie nieurodzaju na owoce są nieocenionym środkiem pomocniczym w nauce pomologii.

Z fabryki H. Arnoldi'ego w Gotha wybrano modele takich gatunków drzew, które w tutejszym ogrodzie pomologicznym dobrze się udają a zatem na rozpowszechnienie w kraju zasługują.

## Folwark.

(według dat dostarczonych przez miejscowego ekonoma)

Folwark tutejszy posługiwał się tymi samymi planami polowymi co w latach poprzednich, wyrugowano jednak z uprawy dwie rośliny, które na naszych glebach nie dawały żadnych dodatnich rezultatów, a mianowicie Przelot i Seradelię. W ich zastępstwie zasianą została wyka siewna z domieszką owsa i jęczmienia, jak również zajęto o jedno pole więcej pod uprawę roślin pastewnych — co sprawiło w ogólnym zbiorze nadwyżkę plonu w sianach i koniczynach, w porównaniu do lat poprzednich.

Co się tyczy zbóż, to takowe zawiodły w roku 1894/5. Ostra zima a następnie obfite deszcze w czasie kwitnienia, jak również wylewy Wisły spowodowały obniżkę plonów.

Najwyraźniejszą i rzucającą się w oczy jest różnica plonów w życie, które w skutek ostrej zimy i wiatrów bardzo ucierpiało.

Plony w liczbach przedstawiają się następująco:

| | | |
|---|---|---|
| Zebrano pszenicy w ziarnie . . . . | 56·27 | q |
| żyta „ . . . . | 19·40 | „ |
| jęczmienia „ . . . . | 39·90 | „ |
| owsa „ . . . . | 53·60 | „ |
| bobiku „ . . . . | 27·50 | „ |
| kartofli „ . . . . | 440·00 | „ |
| buraków „ . . . . | 130·00 | „ |
| marchwi „ . . . . | 60·00 | „ |
| siana i koniczyny w ziarnie . . | 313·00 | „ |
| końskiego zębu ukiszonego systemem Goffarda . . . . . | 768·00 | „ |

oprócz tego zebrano około 1500 q zielonych pasz, które zużyto.

### Inwentarze.

Jak w latach ubiegłych, tak i w tym roku gatunek i stan inwentarza żywego nic się nie zmienił, co uważać należy w obecnych naszych warunkach za absolutne zło. Mamy tu na myśli krowy rasy Simenthal odmiany jurasowej, W interesie wyniku tutejszego gospodarstwa folwarcznego należałoby gruntownie zmienić oborę na bydło krajowo. Co do ilości bydła to jego liczba ani się zmiejszyła ani powiększyła i tak jak było 13 sztuk z dnia 1 lipca 1894, tak też i po dziś dzień pozostało. Dodać jednak należy że ocieliły się 4 krowy w których cielęta jako nieprzedatne do choru na rzeź oddano. Dokupiono jednego konia fornalskiego jako zastępczą siłę za starego siwka już do użytku folwarcznego nie nadającego się tak że folwark tutejszy posiada 2 pary dobrych koni fornalskich.

Produkta te jak w latach poprzednich obrócono w największej części na potrzeby własne tak szkoły jak folwarku — bądź też sprzedano (z wyjątkiem pasz) po cenach targowych obcym konsumentom, tak iż na dniu 1 lipca 1895 żadnego remanentu nie było.

Co się tyczy trzody chlewnej to takowa chodowaną była o ile możności własnymi produktami i odpadkami, gdyż żywienie karmami kupionemi, jak się rachunkowo przekonano wpływa wprawdzie na ogólną liczbę brutto dochodów — lecz bez porównania w większej mierze wpływa na rozchody tejże gałęzi gospodarstwa.

Wskutek tego w latach ubiegłych wykazano co prawda do 1500 zł. dochodu ze sprzedaży trzody chlewnej, lecz za to kupiono karmę w takich ilościach, że trzoda swój własny dochod zjadała. W roku 1894/5 mamy co prawda miejsze dochody, ale też mamy jeszcze mniejsze rozchody tak, że rok ten zamkniętym zostanie bez niedoborów.

Stan trzody chlewnej w dniu 1. lipca 1894.

| | | |
|---|---|---|
| sztuk . . . . | 69 | |
| z urodzenia . . . | 27 | |
| Suma . | 96 | sztuk |
| z tego sprzedano na mięso | 48 | „ |
| „ „ „ chów | 5 | „ |
| Suma . | 53 | „ |

Stan z dniem 1. lipca 1895 43 sztuk.

Co do owiec, to doświadczenie pouczyło, że hodowla ich nie opłaca się zupełnie. Częste opady atmosferyczne, wylewy, zamulenia, brak pastwisk suchych o to przyczyny, dla których zaniechano dalszego chowu owiec na folwarku.

| | | |
|---|---|---|
| Stan owiec z dniem 1. lipca 1894 . . . . . | 7 | sztuk |
| z tego użyto do sekcyi anatomiczno fizyologicznej . | 1 | „ |
| na nosaciznę owczą padła . . . . . | 1 | „ |
| Stan z dniem 1. lipca 1895. . . . . . . | 5 | sztuk |

## L a s.

W roku 1894/5 wykonano szereg robót około sztucznego zalesienia parcel lasowych tak, iż w latach następnych wydatki zmiejszą się według obliczeń o 300 złr., natomiast dochody pozostaną niezmienione — wskutek czego dochód rzeczywisty lasu wzrośnie około 300 złr.

Pożądanem-by było, aby służbę lasową zaliczyć do rzędu stałych sług krajowych, gdyż tylko od należycie udotowanego i zabezpieczonego na przyszłość sługi żądać można energicznego i uczciwego spełniania obowiązków.

W tutejszych warunkach, gdzie lasów w okolicy jest bardzo mało — sługa taki w obronie własności krajowej nieraz i życie narazić musi, czego Zarząd tutejszy w obec nędznego wynagrodzenia i nie ubezpieczenia tychże sług, nawet wymagać nie może.

Czernichów 30. czerwca 1895.

**Ks. Władysław Jelonek**
zastępca dyrektora.



Z drukarni Nauk. Towarzystwa im. Szewczenki.